

DAN MORAIN

KAMALA, HARRISOVÁ

VLASTNÍ CESTOU

P
R
O
S
T
O
R

**P R
O S T
O R**

Dan Morain
Kamala Harrisová
Vlastní cestou

PROSTOR

DAN MORAIN
**KAMALA,
HARRISOVÁ**
VLASTNÍ CESTOU

Přeložila Daniela Orlando

PROSTOR | PRAHA | 2021

© Dan Morain 2021
Translation © Daniela Orlando 2021
Czech edition © PROSTOR 2021

ISBN 978-80-7260-506-4

Pro Claudii, která je mi vším

OBSAH

---

1. Shyamalina dcera	11
2. Ta malá holčička	23
3. Vzdělání, apartheid a masakr	32
4. Chuť politiky	43
5. Terč na mušce	56
6. Průnik do širšího povědomí	62
7. Sekání hlav. Obrazně	69
8. Zabitý policista	79
9. Jak „vyzrát“ na zločin	86
10. Harrisová a Obama	92
11. Zběsilý úprk	96
12. Do Kalifornie přichází změna	108
13. Generální prokurátorka Harrisová	117
14. Přežitek	126
15. Svatební zvony	134
16. Ty zatracené fotky	145
17. Hypoteční krize	152
18. Neobyčejné ženy	161
19. „Jenom takovej chlápek“	166
20. Spěchající žena	172
21. Joe Biden podává pomocnou ruku	178
22. Pečlivě vybrané cíle	188
23. Věčná válka	194

24. „Jdi po nich“	203
25. „Hodlám bojovat“	212
26. Příchod na národní scénu	218
27. Odboj	226
28. „Tady se ptám já“	237
29. „Ano, nebo ne“	243
30. Harrisová versus Kavanaugh	252
31. Úmrtí v rodině	262
32. „Jménem lidu“	268
33. Nejdůležitější je načasování	274
34. Tanec v dešti	283
<i>Poděkování</i>	293
<i>Poznámky k jednotlivým stranám</i>	296

Shyamalina dcera

Pokud Kamala Harrisová někomu vděčí za své místo v dějinách, pak šestadvacetileté přistěhovalkyni z Indie, která ji porodila v Kaiserově nemocnici v Oaklandu na podzim roku 1964. Možná nebylo náhodou, že se narodila pouhé dva týdny před volbami a zrovna v Kalifornii. Z onoho roku a státu se vyklubal ideální inkubátor pro holčičku, která v dospělosti dokázala, že společenský pokrok a politika bez servítků jdou ruku v ruce.

Z té malé holčičky vyrostla houževnatá, duchaplná, náročná, pracovitá, bystrá, složitá a multikulturní žena. Kamale Harrisové máloco unikne a skoro na nic nezapomíná. Má věrné stoupence, působící v její politické organizaci už od počátku, a odcizila se některým ze svých nejbližších. Mimo záběry kamer se chová chápavě a laskavě k lidem, kteří jí nemohli nijak pomoci, zatímco někteří z těch, kdo ji dobře znají, ji vnímají jako chladnou a vypočítavou. Její život se sice odehrává na velké scéně, ale své soukromí si vesměs nechává pro sebe. Je labužnice, ráda vaří a strávuje se ve vybraných restauracích i zapadlých podnicích. Při našem jediném společném obědě vybrala malý rodinný karibský lokál naproti sídlu kalifornské vlády v Sacramentu. Mluvila o různých druzích koření a na rozdíl ode mě,

jak sama poznamenala, jedla pomalu. Ze všeho nejvíc je po matce. Její blízcí spolupracovníci tvrdí, že v podstatě neuplyne týden, aby nepřišla s nějakou moudrostí zděděnou po Shyamale Gopalanové Harrisové, která zemřela v roce 2009. Na veřejnosti nejčastěji opakuje následující: „Možná budeš leccos dělat jako první, ale dbej na to, abys nebyla i poslední.“ V zásadních životních okamžicích se jí občas zalijí oči slzami, když si vzpomene na matku a oči vidně lituje, že ji nemá vedle sebe.

„Moje matka Shyamala Gopalanová Harrisová byla přírodní živel a největší zdroj inspirace v mém životě,“ napsala Harrisová v instagramovém příspěvku na počest své matky, zveřejněném během týdne ženských dějin v roce 2020. „Naučila mě i moji sestru Mayu, že tvrdá práce je důležitá a že je v naší moci napravovat křivdy.“

Shyamala Gopalanová měřila něco málo přes metr padesát. Byla nejstarší ze čtyř dětí vysoce postaveného úředníka z úspěšné rodiny ve státě, který si vydobyl nezávislost na Velké Británii v roce 1947, devět let po jejím narození. V roce 1958, kdy vystudovala domácí práce na vysoké škole Lady Irwin College v Novém Dillí a s otcovým požehnáním odjela do kalifornského Berkeley za vyšším a smysluplnějším vzděláním, jí bylo devatenáct let. Vystudovala výživu a endokrinologii, udělala si doktorát a v následujících desetiletích si získala uznání svým výzkumem v oblasti rakoviny prsu. Její studie byly více než stokrát citovány v jiných vědeckých statích a na svou práci získala dotace v hodnotě úctyhodných 4,76 milionu dolarů.

„Má matka vyrůstala v domácnosti, kde politický aktivismus a angažovanost ve veřejných otázkách byly něčím přirozeným,“ uvedla Harrisová ve své autobiografii *The Truths We Hold* (Předpokládané pravdy) z roku 2019. Toto téma pak dál rozvedla: „Po obou mých prarodičích zdědila pronikavé politické cítění. Uvědomovala si historii,

uvědomovala si usilovné snažení a nerovnosti. Narodila se se smyslem pro spravedlnost vtisknutým do duše.“

Na podzim roku 1962 se Shyamala Gopalanová zúčastnila schůze černošských studentů, na níž vystoupil mladý postgraduální student ekonomie Donald Jasper Harris z Jamajky. Ten z Jamajky emigroval v roce 1961 a do Berkeley přijel také za vzděláním. Byl tak trochu radikál neboli „nekonvenční“, jak říkávají ekonomové. Nehlásil se k tradičním ekonomickým teoriím, tehdy prosazovaným americkými univerzitami. Donald Harris sdělil deníku *The New York Times*, že Shyamala Gopalanová, oblečená v tradičním sári, ho oslovila po přednášce a „co do vzhledu byla mezi všemi přítomnými ženami i muži naprostou jedničkou“. Učarovala mu, několikrát se setkali a hovořili spolu, a jak dodává Harris, „zbytek už je historie“.

Gopalanová a Harris se vzali v roce 1963, rok po odtržení Jamajky od Velké Británie. Ve svatebním oznámení, otištěném deníkem *The Kingston Gleaner* 1. listopadu 1963, se psalo, že oba pracují na svých doktorátech. Kamala Devi se narodila v roce 1964 a její sestra Maya Lakshmi dva roky po ní. Díví je hinduistická bohyně matka, Lakšmí je lotosová bohyně hojnosti, krásy a štěstí. Shyamala sdělila v roce 2004 reportérovi listu *Los Angeles Times*, že dala svým dcerám jména odvozená z indické mytologie, aby jim pomohla uchovat si svou kulturní identitu, a dodala: „Kultura uctívající bohyně plodí silné ženy.“

Oba rodiče byli ve druhé polovině šedesátých let zapojení do hnutí za občanskou rovnoprávnost. Harrisová vypráví, že ji vozili v kočárku na demonstrace. Zmiňuje rodinnou historku, jak se jí matka při jedné příležitosti ptala, co chce, když fňukala v kočárku.

„So-bo-du!“ odpověděla prý.

Donald Harris vystřídal v raných letech řadu působišť podobně jako mnoho akademických pracovníků a z Berkeley přešel na Illinoiskou státní univerzitu

v Urbaně-Champaignu, Severozápadní univerzitu v Evanstonu, Wisconsinskou státní univerzitu a v roce 1972 se vrátil do sanfranciské metropolitní oblasti na Stanfordovu univerzitu. Tamní univerzitní věstník *The Stanford Daily* označil jeho hospodářskou filozofii za marxistickou. Ať už byla marxistická, nebo ne, nebyla klasická. Jeho trvalé pracovní uplatnění bylo tím pádem značně nejisté. V roce 1974, kdy Harrisovo hostování končilo, se někteří stanfordští profesori ekonomie zdráhali podpořit jeho trvalé zaměstnání. Zastal se ho však Svaz pro radikální politickou ekonomii a o celé otázce se psalo i ve školním věstníku. Studenti získali přes 250 podpisů na petici požadující, ať se katedra ekonomie „formálně zaváže“ k marxistické ekonomii, pověří tři členy pedagogického sboru studiem tohoto oboru a doporučí Harrise pro zaměstnání na plný úvazek s možností definitivy. Donald Harris napsal, že „nepocítoval kdovíjak silnou touhu ani muka ohledně setrvání“ na Stanfordu. Nakonec ho však vzali a on se stal prvním ekonomem tmavé pleti, jemuž byla na tamní katedře ekonomie udělena definitivita. Na univerzitě působil až do svého odchodu do penze v roce 1998. Dodnes je držitelem titulu emeritního profesora.

Shyamala a Donald se rozešli v roce 1969, kdy Donald učil na Wisconsinské státní univerzitě, Kamale bylo pět let a Maye tři. V lednu 1972 zažádali o rozvod. Harrisová píše ve své autobiografii, že „jejich manželství by snad bývalo mohlo přetrvat, kdyby byli jen o něco starší, o něco citově zralejší. Byli však tak mladí! Otec byl matčinou první známostí.“

Donald Harris si v článku z roku 2018 stěžoval, že úzký kontakt s Kamalou a Mayou „byl náhle přerušen“ po urputném boji o péči o děti. Výsledný rozsudek sváděl na „chybný předpoklad kalifornského státu, že otcové nezvládají rodičovství (zejména v případě tohoto otce, „černého divocha z Karibiku“ – „stereotypní náhled bělošských

Američanů“, spojený s představou, že takový otec „by nakonec prostě mohl slupnout své děti k snídani!“), a dodal: „Přesto jsem však vytrval a nevzdal se lásky ke svým dětem.“

Z konečného rozvodového rozsudku, vyneseneho 23. července 1973, vyplývá, že Shyamala získala děti do své péče, ale Donald měl právo brát si děvčata každý druhý víkend a na šedesát dní v létě. Píše, že vzal dcery na Jamajku, aby je představil příbuzným a ukázal jim svět, který znal jako dítě: „Pokusil jsem se jim předat toto sdělení v co nejhmatatelnější podobě tím, že jsem s nimi často jezdil na Jamajku a zapojoval je do tamního života v celé jeho pestrosti a složitosti.“

„V pozdějších letech,“ Donald Harris pokračoval, „když dospěly k hlubšímu porozumění, jsem se jim samozřejmě pokoušel vysvětlovat rozpory hospodářského a společenského života v ‚chudé‘ zemi jako třeba do očí bijící protiklad krajní chudoby a nesmírného bohatství, přičemž sám jsem se ve spolupráci s jamajskou vládou usilovně snažil něco s těmito poměry udělat pomocí nějakého plánu a vhodných opatření.“

Navzdory jeho snahám však zřejmě měla větší váhu poučení vštěpovaná Kamalinou matkou. Kamalina autobiografie je prošípaná narážkami na matku. Otec je zmíněn jen na necelém tuctu stránek. „Můj otec je dobrý člověk, ale nejsme si blízcí,“ sdělila jednomu novináři v roce 2003.

Harrisová se ve svém oficiálním medailonku na webových stránkách kalifornského ministerstva spravedlnosti označuje za „dceru dr. Shyamaly Gopalanové, tamilské odbornice na rakovinu prsu, která odjela z Čenaje do Spojených států za postgraduálním studiem na Kalifornské univerzitě v Berkeley“. V tomto medailonku není o jejím otci jediná zmínka.

Donald Harris zmiňuje v článku o svých jamajských předcích jakéhosi Hamiltona figurujícího v rodinné historii, ačkoli onen Hamilton z harrisovského rodu, Hamilton Brown, měl pramálo společného s jedním z otců zakladatelů Spojených států amerických, abolicionistou Alexandrem Hamiltonem. „Mé kořeny, aspoň co pamatuji, sahají k babičce z otcovy strany, slečně Chrishy (roz. Christianě Brownové, potomkyni Hamiltona Browna, doloženého jako plantážníka, otrokáře a zakladatele městečka Brown's Town).“ Hamilton Brown se narodil někdy kolem roku 1775 v irském hrabství Antrim a už jako mladík odplul na karibský ostrov Jamajka. Jeho prvním doloženým skutkem v nové vlasti byl prodej černochoů jinému muži v roce 1803. V následujících třech desetiletích se stal ochotným účastníkem a šířitelem bezohledného systému jamajského otrokářství a byl také jedním z otevřených obhájců otroctví před abolicionistickým hnutím, vedeným baptisty a metodisty.

Otrokářství bylo pro bělochy jeho doby a původu běžnou cestou k prosperitě. „Hospodaření s otroky bylo jednou z forem zaměstnání a bělochům vlastnictví otroků otvíralo cestu k hmotnému růstu, nezávislosti a větší svobodě,“ píše profesor historie na Southamptonské univerzitě Christer Petley ve své knize *Slaveholders in Jamaica* (Otrokáři na Jamajce).

Hamilton Brown si skutečně v jamajské společnosti polepšil a získal křeslo v tamním zákonodárném sboru – poslanecké sněmovně. Jako advokát se objevuje ve funkci zmocněnce, postupníka, správce, opatrovníka, jednatele, nabyvatele nebo zplnomocněnce více než padesáti statků. Podle Petleyho mohl takový jamajský statek mít až dvě stě otroků.

Běloši vlastnili rozsáhlé třtinové, pimentovníkové a kávovníkové plantáže, zatímco zotročení černoši zajišťovali práci. Otroky produkovaný jamajský cukr hrál klíčovou

roli v transatlantickém obchodu a podle Petleyho „zde kotvila více než třetina všech otrokářských lodí obchodujících s Britskou Amerikou“. V době největšího rozkvětu jamajské otrokářské ekonomiky drželo osm až deset tisíc bělochů v nevolnictví 354 tisíc černochů.

„Pohlavní styk bělošských mužů se zotročenými ženami byl na Jamajce běžný, a jelikož právní postavení se předávalo z generace na generaci po ženské linii, děti zotročených matek se rodily do otroctví bez ohledu na otcovo postavení,“ píše Petley.

Konkrétní násilnosti, jichž se Hamilton Brown dopouštěl před bezmála 220 lety na lidech jím zotročených, zmizely v propadlišti dějin. Bez genetických testů nelze určit, kolik z jeho DNA přetrvalo dodnes. Petley však uvádí, že „sexuální oportunistus bělochů byl důležitým pozůstatkem jejich nátlakové moci a vysokého společenského postavení“.

Mezi Brownovými četnými rolemi byla i jedna z nejvyšších hodností v domobraně. Při povstání zotročených obyvatel na počátku třicátých let 19. století se spolu se svým oddílem podílel na potlačení vzpoury. V jedné lokalitě se svými vojáky vypátral povstalice. Deset jich pověsili a třináct obdrželo tři sta ran bičem.

„Brown se usilovně snažil potlačit povstání a byl hrdý na to, co udělal,“ píše Petley.

V roce 1833 britská vláda po povstání otroků kapitulovala před abolicionistickým hnutím a schválila zákony osvobozující jamajské otroky. Brown se v pozdějších letech pokusil řešit nedostatek dělníků na plantážích dovozem nádeníků z Irska. V roce 1842 se omluvil za to, že následující generaci neodkázal větší jmění, a postěžoval si na finanční ztráty utrpěné vinou „velkého úpadku jamajských nemovitostí“. Zemřel v roce 1843.

Shyamala a Donald Harrisovi se během života v Berkeley a Oaklandu podíleli na hnutí za svobodu projevu ve

městech ležících ve východní části sanfranciské metropolitní oblasti i na nejrůznějších politických opatřeních se zásadním dopadem na celé Spojené státy. K dobovému vření tehdy patřilo hnutí proti válce ve Vietnamu, vzestup ekologického hnutí, boj za rasovou spravedlnost, počátky hnutí za práva vězňů a další.

„Zamilovali se vesměs po americku při demonstracích za spravedlnost pořádaných hnutím za občanskou rovnoprávnost v šedesátých letech. V oaklandských a berkeley-ských ulicích se mi naskýtal pohled z kočárkové perspektivy na lidi zapojené do toho, čemu slavný John Lewis říkával „správný rozruch“,“ uvedla Harrisová na celostátním sjezdu Demokratické strany v roce 2020, kde přijala stranickou nominaci na spolukandidátku Joea Bidena v nadcházejících prezidentských volbách.

Byla to opojná doba – a smrtelně vážná. V berkeley-ském areálu Kalifornské univerzity pravidelně zasahovala Národní garda. Ze země i z vrtulníků byly odpalovány granáty se slzným plynem. V roce 1969 policie zastřelila neozbrojeného demonstranta při demonstraci kvůli prázdné parcele, která vstoupila ve známost pod názvem Lidový park (People's Park). V roce 1966 vznikla Strana černých panterů pro sebeobranu, založená Hueym Newtonem a Bobbym Sealem. Černí panterři viditelně nosili střelné zbraně a sledovali policisty zastavující nebělošské obyvatele Oaklandu. Úřady děsila představa, že mladí černoši smějí legálně vystavovat na odív zbraně. V květnu 1967, krátce po jmenování Ronalda Reagana kalifornským guvernérem, vstoupily dvě desítky Panterů v baretech, slunečních brýlích a kožených bundách pod vedením Newtona a Sealea do sídla kalifornské vlády v Sacramentu s nenabitými střelnými zbraněmi. Titulek deníku *Sacramento Bee* hlásal: „Ozbrojení Černí panterři vtrhli do sídla vlády.“ Panterři přišli protestovat proti zákonu snažícímu se zakázat viditelné nošení nabitých střelných zbraní.

Jeho autorem byl republikánský zákonodárce ze zámožné městské části Oakland Hills a patřila k němu i klauzule o zákazu vnášení střelných zbraní do sídla vlády. Zákon byl přijat drtivou většinou republikánů i demokratů.

Guvernér Reagan stvrdil legislativou schválený zákon hned druhý den s podporou Národní střelecké asociace (NRA). „Není důvod, proč by dnešní občané měli chodit po ulicích s nabitými zbraněmi,“ uvedl k tomu. Bylo to jedno z prvních opatření omezujících prodej, držení a užívání střelných zbraní v Kalifornii. Měla následovat mnohá další, i když v pozdějších letech se NRA pokoušela těmto zákonům bránit – s pramalým úspěchem.

Nový zákon však nezamezil nebezpečí a konfliktům v oaklandských ulicích. Policie zde v říjnu 1967 zastavila Newtona. Při následné přestřelce byl zabit policista John Frey. Newton byl postřelen do břicha a obviněn z vraždy. Slogan „Propusťte Hueyho“ se stal heslem demonstrantů. Newton byl usvědčen z úmyslného zabití a poslán do vězení, ale státní odvolací soud rozsudek zrušil. Vrchní prokuratura okresu Alameda se po třech zmatečných řízeních rozhodla upustit od obnovení procesu a Newton se vrátil do ulic, byť ne nadlouho. Později byl obviněn ze zabití prostitutky a zbití svého krejčího pistolí.

Newton patřil v šedesátých letech k charizmatickým vůdcům a během pobytu ve vězení kolem něj vznikl učený kult. Náměstek alamedského okresního prokurátora Thomas Orloff ho viděl jinak. Orloff stíhal Newtona „s omezeným úspěchem“ za zabití prostitutky a zbití krejčího. Později se stal alamedským okresním prokurátorem a říká k tomu: „Huey Newton, kterého jsem znal, byl v podstatě gangster.“

Newton obdržel doktorát z Kalifornské univerzity v Santa Cruz, ale v roce 1989 ho stihl předčasný konec, když byl zastřelen při koupi drog na ulici ve čtvrti West Oakland.

Když Shyamala Gopalanová přihlížela zrodu nové politické kultury ve Spojených státech, dbala na to, aby si její dcery uvědomovaly své indické kořeny, a podnikla s nimi cestu přes půl světa za prarodiči. Měla však před očima i Ameriku s jejími rasovými a genderovými postoji. Bylo jí jasné, že „vychovávala dvě dcery tmavé pleti“, jak píše Harrisová ve své autobiografii, které v Americe budou lidé vnímat jako černošky.

Některé z lekcí vštěpovaných Shyamalou dcerám se odehrávaly při čtvrtedních večerních sedáncích v černošském kulturním středisku Rainbow Sign v Berkeley. Mezi hosty byly i newyorská kongresmanka a první černošská kandidátka na prezidentskou funkci Shirley Chisholmová, jazzová zpěvačka, hudebnice a jedna z vůdčích osobností občanskoprávního hnutí Nina Simoneová nebo básnířka Maya Angelouová.

„Letos chci u příležitosti měsíce černošských dějin vzdát hold své matce a komunitě z Rainbow Sign, které nás naučily, že všechno je možné bez ohledu na to, co bylo dříve,“ napsala Kamala na sociálních sítích v roce 2020.

Toto ponaučení však pro Shyamalu neplatilo vždy. Na berkeleyjské univerzitě působila se svou kamarádkou dr. Minou Bissellovou a ta si vybavuje, že Shyamale bylo jednou slíbeno povýšení, které však nakonec připadlo muži. Rozvedená matka dvanáctileté Kamaly a desetileté Mayi si v odpověď našla v roce 1976 učitelské místo na McGillově univerzitě v kanadském Montrealu, kde také pracovala na výzkumu rakoviny prsu ve všeobecné fakultní nemocnici Jewish General Hospital.

Shyamala v mládí hodně cestovala. Její otec byl v Indii vysoce postaveným úředníkem a v průběhu Shyamalina dětství působil ve státní správě v Čenaji, Novém Dillí, Bombaji i Kalkatě. Docela dobře se jí mohlo zdát přirozené přesídlit z Kalifornie do Quebecu za novými příležitostmi. Její starší dceři však přesun naháněl hrůzu.

Kamala ve své autobiografii vzpomíná, že „pomyšlení na stěhování ze slunné Kalifornie v únoru, v půlce školního roku, do francouzsky hovořícího cizího města pokrytého tři a půl metru silnou vrstvou sněhu, bylo znepokojivé“. Shyamala ji přihlásila na frankofonní základní školu Notre-Dame-des-Neiges a později na střední školu ve čtvrti Westmount, jednu z nejstarších anglofonních škol v Quebecu.

Na westmountské střední se Kamala Harrisová zapojovala do hromadného fandění školnímu týmu a založila taneční soubor *Midnight Magic*, v němž s pěti kamarádkami tančila na popové melodie z počátku osmdesátých let v kostýmech domácí výroby pošitých trpytkami. Také se zde seznámila s tvrdou skutečností.

Wanda Kaganová a Kamala Harrisová byly na montrealském gymnáziu nejlepšími kamarádkami, po maturitě se však přestaly stýkat, jak už tomu u mladistvých přátelství bývá. V roce 2005 obnovily styky. Kaganová sledovala díl televizního pořadu Oprah Winfreyové, kde její kamarádka mluvila o své zkušenosti první ženy tmavé pleti v Kalifornii jmenované okresní prokurátorkou.

Kaganová zavolala Harrisové. Vedly spolu dlouhý rozhovor, probíraly, co se mezitím událo, a vracely se ke společným vzpomínkám. Ty se mimo jiné týkaly doby, kdy Kaganová bydlela u Kamaly, Mayi a Shyamaly Harrisových. Utekla k nim před týráním, jehož terčem se stala doma.

Podle Kaganové se Harrisová při onom rozhovoru zmínila, že ji k profesi prokurátorky inspirovalo hlavně „to, čím si se mnou prošla“. Kaganová jí sdělila, že život u Harrisových pro ni byl jednou z mála hezkých vzpomínek na toto období. Svůj příběh poprvé zveřejnila v deníku *The New York Times* a vzpomínala na to, jak se u Harrisových společně vařilo a jedlo. Obvykle to byly indické pokrmy. Nikdy nic tak dobrého nejedla. Byla to pro ni mimořádná doba. U Harrisových nebyla prostě jen „někým, kdo u nás

teď bydlí“. Přijaly ji jako členku rodiny. Shyamala trvala na tom, aby docházela na terapii. Pro Kaganovou to byla tak zásadní zkušenost, že pojmenovala svou dceru Maya. Příběh onoho pouta mezi dospívajícími dívkami před několika desetiletími v Montrealu se měl stát i součástí Kamaliny prezidentské předvolební kampaně v roce 2020.

Z profilu v gymnaziální ročence vysvítá, že Harrisová toužila po návratu do Spojených států. Štěstí definovala jako „dálkové telefonní hovory“ a do kolonky „Drahá vzpomínka“ napsala: „Kalifornie, Angelo; léto '80.“ Na doprovodné fotografii se usmívá. Záhy měla nastoupit do prvního ročníku na Howardovu univerzitu, historicky černošskou vysokou školu v hlavním městě USA Washingtonu.* Ve stejné ročence nabádá svou sestru: „Buď v pohodě, MAYO!“ Maya se měla stát nejbližší důvěrnicí Kamaly Harrisové v průběhu její politické dráhy. Shyamalina dcera vzdává čest i živlu, který jí byl hlavním zdrojem inspirace v životě: „Zvl. poděkování – mámě.“

* Howardova univerzita je jednou z historicky černošských vysokých škol (historically black colleges and universities, HBCUs), které byly založeny před přijetím zákona o občanských právech v roce 1964. Vznikaly většinou v letech následujících po občanské válce a na území jižanských amerických států. Měly sloužit především ke vzdělávání afroamerické komunity v době segregace. (Pozn. překl.)

2

Ta malá holčička

Harrisové nelze porozumět bez pochopení svébytných rozporů kalifornské politiky. Existuje mnoho Kalifornií. Některé kraje jsou stejně konzervativní jako nejrepublikánšější oblasti USA. Jiné zase patří k nejliberálnějším částem Spojených států. Chce-li se politik zapsat do dějin Kalifornie tak jako Harrisová, musí mezi nimi umět plouvat. Kamalín úspěch, jak si ještě ukážeme, je z velké části dílem právě tohoto talentu.

V první řadě je třeba porozumět obzvlášť rozporuplnému postoji Kalifornie k rasovým otázkám – postoji, s nímž se Harrisová důvěrně seznamovala už od narození.

Volby v roce 1964 připadly na 3. listopadu, dva týdny po 20. říjnu, kdy Shyamala Gopalanová Harrisová porodila svou první dceru. Pokud by vůbec novopečení rodiče, starající se o novorozence, věnovali pozornost volebním výsledkům, mohli být onoho večera svědky významného zvratu ve vývoji událostí. Prezident Lyndon Johnson zvítězil drtivou většinou nad arizonským republikánským senátorem Barrym Goldwaterem a získal mandát, na jehož základě mohl nějaký čas rozvíjet domácí politiku „velké společnosti“ a občanské

rovnoprávnosti.* Hlasovalo pro něj skoro 60 procent kalifornských voličů a bylo to poprvé po šestnácti letech, co v Kalifornii zvítězil demokrat.

Na protějším břehu Sanfranciského zálivu vyhrál třicetiletý černocho Willie Lewis Brown mladší se svou kampaní „zodpovědného liberála“ ve volbách do kalifornské sněmovny nad irskoamerickým politikem, neporaženým od roku 1940. O něco dříve téhož roku se v mimořádných volbách dostal do Kongresu Spojených států Phillip Burton. Brown se s Burtonovým mladším bratrem Johnem Burtonem, také zvoleným do kalifornské sněmovny, stal zakládajícím členem burtonovské politické mašinerie, později nazývané „burtonovsko-brownovská mašinerie“ a pak už prostě jen „mašinerie Willieho Browna“. Zmíněná organizace udávala tón sanfranciské politice ještě několik desetiletí bez ohledu na název.

Brown, syn sluzky a číšníka, vyrůstal v Mineole ve státě Texas, odloučeném a nerovnoprávném městečku s 3600 obyvateli ležícím 130 kilometrů východně od Dallasu. V roce 1951 utekl jako sedmnáctiletý z rasově segregovaného amerického Jihu a přijel do San Franciska s prošoupanými botami a veškerým majetkem v lepenkovém kufru. V San Francisku znal jen svého strýce Remberta Collinse přezdívaného Itsie, karbaníka žijícího na vysoké noze. Ten nosil hedvábné obleky a diamantové prsteny a předal Brownovi první poznatky o městě, jež nakonec ovládl.

Brown odešel na západ za příležitostmi stejně jako Shyamala Gopalanová, Donald Harris a mnoho dalších.

* Johnsonova „velká společnost“ zahrnovala balík různorodých zákonů a opatření, které iniciovala jeho administrativa v letech 1964–1965 s cílem zlepšit životní podmínky „všech Američanů“. Měly vést především k odstranění chudoby a rasové nerovnosti, týkaly se zejména oblasti vzdělávání, lékařské péče, bydlení či volebního práva. (Pozn. překl.)

To znamenalo opatřit si vzdělání. Propracoval se Kalifornskou státní univerzitou v San Francisku, kde začínal jako školník, a vystudoval práva na Hastingsově právnické fakultě Kalifornské univerzity v městské části Tenderloin. Ta byla tehdy stejně jako dnes domovem nových Američanů a zkrachovalých existencí, vyřízených a závislých. Brown nesehnal práci u žádné z právnických firem v centru města a zastupoval klienty obviněné z mravnostních přestupků. To se mělo změnit v následujících desetiletích, kdy se stal jedním z nejvlivnějších kalifornských politiků sklonku 20. století. Kamala Harrisová tomu měla v dalších letech přihlížet zblízka. I ona se naučila, jak zvládat zrádné politické rozpory státu, který si vybrali její rodiče za svůj domov.

Onoho volebního dne rozhodli kalifornští voliči v referendu o osudu navrhovaného legislativního opatření č. 14 (Proposition 14). To poskytovalo majitelům nemovitostí „naprostou svobodu“ prodávat či neprodávat, komu uznají za vhodné, a snažilo se připravit státní správu o možnost jakkoli ovlivňovat, komu smějí majitelé prodat své nemovitosti. Opatření financované realitními zájmovými skupinami a majiteli bytových domů sestávalo z pouhých 270 slov. Mělo prostý, byť nevyřčený účel – bělošští majitelé nemovitostí by měli mít právo vytlačovat černochy z předměstských čtvrtí. O mnoho desetiletí později rozezněl tento poplašný signál i prezident Trump ve své předvolební kampani v roce 2020.

Předkladatelé legislativního opatření č. 14 nabídli v oficiálním návodu pro voliče, distribuovaném všem registrovaným kalifornským voličům, následující argument: Pokud bude mít stát právo vyžadovat od majitelů, aby pronajímali či prodávali nemovitosti každému, kdo bude schopen uhradit požadovanou cenu, „co může zabránit legislatuře ve schvalování zákonů zakazujících

vlastníkům odmítnout pronájem či prodej z důvodu pohlaví, věku, rodinného stavu či finanční nedůvěryhodnosti“?

Kalifornský generální prokurátor, liberál Stanley Mosk, to viděl opačně: „Bude tím uzákoněna a podněcována zaslíbenost předsudky. Toto opatření se snaží učinit z Kalifornie druhé Mississippi či druhou Alabamu a vytvořit ovzduší nenávisti a násilí v době, kdy naše země spěje vpřed v otázce občanských práv.“

Berkeley bylo jako mnoho velkých měst už dlouho rozpolcené v důsledku úvěrové diskriminace. Nebělošské obyvatelstvo si obecně nemohlo pronajmát ani kupovat nemovitosti východně od třídy Grove Street, nynější Martin Luther King Jr. Way. Kopce na východě, porostlé eukalypty a duby, byly lokalitou obývanou bělochy. Rodina Harrisových bydlela v pronájmu při jejich úpatí.

Legislativní opatření č. 14 bylo reakcí na Rumfordův zákon o spravedlivém bydlení, schválený kalifornským guvernérem Edmundem Geraldem Brownem v roce 1963. Ten zaručoval lidem právo pronajmout si byt kdekoli a zakazoval diskriminaci v obecních bytech. Zákon byl přijat až úplně ke konci příslušného zasedání zákonodárního sboru a konzervativní senátoři ho nejprve oslabili vynětím rodinných domů z jeho působnosti.

Jeho autor, poslanec William Byron Rumford, zastupoval obvod zahrnující berkeleyskou nížinu a čtvrt West Oakland, kde bydleli i Harrisovi. Rumford, lékárník a absolvent další státní školy, Kalifornské univerzity v San Francisku, získal křeslo ve sněmovně v roce 1948 jako první černošský zákonodárce zvolený za sanfranciskou metropolitní oblast.

Realitní makléři vnímali Kalifornii jako dějiště rozhodujícího střetu v otázce svobodného bydlení a podle Rumfordova životopisného vyprávění „měli pocit, že pokud tento zákon dokážou přehlasovat v takzvané liberální

Kalifornii, budou mít velmi dobré šance na jeho přehlasování i v ostatních oblastech“.

Výsledek nebyl těsný.

Kalifornané legislativní opatření č. 14 schválili 65 procenty hlasů ve stejný den, kdy drtivou většinou podpořili Lyndona Baines Johnsona a vyslali Willieho Browna do Sacramento. Pro opatření hlasovali voliči v 57 z 58 kalifornských okresů včetně liberálního San Franciska. V alamedském okrese, kde bydleli Harrisovi, je schválilo 60 procent voličů.

Legislativní opatření č. 14 však nemělo přetrvat. Nejvyšší soud Kalifornie je zrušil v roce 1966, jelikož shledal, že porušuje článek Ústavy Spojených států amerických o rovné ochraně všech občanů. Nejvyšší soud Spojených států se 29. května 1967 usnesl nejužší možnou většinou pěti hlasů proti čtyřem, že návrh porušuje 14. ústavní dodatek.

Soudce Nejvyššího soudu William O. Douglas poznamenal na okraj: „Není to tak jednoduchý případ, jako když vlastník jízdního kola, auta, podílnického listu, či dokonce roubené chaty uplatňuje právo prodat je, komu uzná za vhodné, a upřít je všem ostatním, ať už jsou to černoši, Číňani, Japonci, Rusové, katolíci, baptisté, nebo modroocí.“ Šlo spíš o „jistou formu důmyslné diskriminace“ s cílem uchovat bělošský ráz vybraných městských částí.

„A těm, kdo tvrdí, že legislativní opatření č. 14 představuje vůli kalifornského lidu, lze jen odpovědět: Tam, kde tkví skutečná moc vlády, je vždy i nebezpečí útlaku,“ dodal k tomu Douglas s odkazem na Jamese Madisona.

V překladu: Ústava chrání menšiny před nezřízenou vládou většiny z dobrého důvodu.

Odpůrci se odvolávali na vůli lidu a prohlašovali, že soudy by v takových otázkách neměly zpochybňovat zákonodárce ani v širším slova smyslu lid, vyjadřující se prostřednictvím referenda.

Kalifornská generální prokurátorka Kamala Harrisová

měla za několik desetiletí použít určitou obdobu této argumentace při prosazování manželství pro stejnopohlavní páry. Nejdříve však na vlastní kůži zakusila dopad jednoho zásadního měření sil v otázce rasy.

Berkeleyjský školní inspektor a absolvent Harvardovy univerzity Neil Vincent Sullivan byl synem matky, která věděla, že vzdělání je únikovou cestou z irského ghetta v Manchesteru ve státě New Hampshire. Byl také jedním z hlavních zastánců zrušení rasové segregace ve školství.

Sullivan strávil rok 1963 z pověření Kennedyho vlády snahou o znovuotevření škol ve virginském okrese Prince Edward, kde se stoupenci rasové segregace pokusili obejít nařízení o integraci uzavřením všech státních škol. Rodiče bělošských školáků umístili své děti do zvláštních soukromých škol. Černošské děti žádnou školu neměly. Sullivan čelil těžkému úkolu. Místní lidé mu pravidelně házeli odpadky před vchod a na verandu pronajatého domu. Hrozili mu pumovým atentátem. Někdo mu střelil do okna brokovnicí. Podařilo se mu však obnovit provoz škol a generální prokurátor Spojených států Robert Francis Kennedy ho navštívil v princeedwardském okrese v roce 1964 krátce poté, co byl zavražděn jeho bratr, prezident John Fitzgerald Kennedy.

„Děti si ho zamilovaly a bylo vidět, že mu dodaly tolik potřebnou psychickou vzpruhu,“ napsal později Sullivan.

Sullivan dorazil do Berkeley v září 1964 na pozvání místní školské rady. Zpočátku to bylo na pováženou. Členům školské rady hrozilo odvolání kvůli snahám o rasovou integraci škol, ale přežili. Sullivan díky tomu mohl dokončit zadaný úkol. V květnu 1967 sdělil berkeleyjské školské radě: „V září 1968 se dočkáme úplného zrušení rasové segregace v těchto školách a možná se toho dne zapíšeme do dějin.“

Sullivan vylíčil své zkušenosti z Berkeley v knize *Now*

Is the Time (Nyní nastal čas), jejíž název odkazoval k výzvě pronesené Martinem Lutherem Kingem mladším při pochodu na Washington v roce 1963: „Nyní nastal čas splnit slib demokracie.“

Dr. King se sprátelil se Sullivanem a v předmluvě k jeho knize, datované do 1. září 1967, napsal: „Jsem přesvědčen, že naše školy se v tomto velkolepém úsilí musejí a mohou ujmout vedení.“ Jeho završení se však nedožil.

Sullivan splnil svůj slib v roce 1968, čase atentátů a lidových povstání. Autobusy rozvážely černošské děti z berkeleyjské nížiny do škol v kopcích a bělošské děti dojížděly autobusem do škol pod nimi. Berkeley se stalo největším americkým městem, v němž proběhla rasová integrace školství.

„Může jedno středně velké město s důvěrně známými šiky úzkoprsých bělochů schopných zaplavit poštovní schránky nenávisťnými letáčky, jedno město mezi velkoměsty překypujícími rasismem – bělošským i černošským – uspět?“

Odpověď v tomto městě, zde v Berkeley, zní jednoznačně ANO,“ napsal Sullivan.

Kamala Harrisová nejezdila oněmi autobusy v roce 1968. Byla na to moc mladá. Nejezdila jimi ani o rok později, kdy začala chodit do školky. Rodiče ji ten rok zapsali do montessori školky v Berkeley.

Ale na podzim 1970 ta malá holčička nastoupila do autobusu a ten ji odvezl do první třídy základní školy ve čtvrti Thousand Oaks, skoro čtyři kilometry od jejího bydliště. Před zrušením rasové segregace zde černoši tvořili 11 procent žáků. V roce 1970 už více než 40 procent žactva bylo černošských.

„Berkeleyjské děti budou vyrůstat v komunitě, kde bude spravedlnost součástí jejich životního stylu,“ napsal Sullivan. Viděl to ušlechtilě a ambiciózně, ale zjevně ne jednoduše.

Po padesáti letech, v době, kdy byl boj o prezidentství v plném proudu, si Harrisová vzala do hlavy, že připomene Američanům onen okamžik v dějinách. Senátorka Spojených států Kamala Harrisová, politička, bývalá prokurátorka a dcera indické matky a jamajského otce, nehodlala na velkém jevišti Střediska múzických umění Adrienne Arshtové ve floridském Miami držet jazyk za zuby.

„Ráda bych se vyjádřila k rasové otázce,“ prohlásila novopečená senátorka z Kalifornie na sklonku první hodiny úvodní diskuse demokratických prezidentských primárních voleb, v nichž šlo o sesazení stávajícího prezidenta Donalda J. Trumpa.

Jedna z moderátorek, Rachel Maddowová z televizní stanice MSNBC, ji požádala, ať se omezí maximálně na třicet vteřin. Kamala se usmála a udržela se. To, co měla na mysli 27. června 2019, mělo trvat o něco déle než půl minuty.

Otočila se k Joeu Bidenovi, bývalému viceprezidentovi a volebnímu favoritovi, muži o dvacet let staršímu než ona, z jiné generace. Začala zlehka. Nevěří, že Biden je rasista, pronesla a nepřímou tím naznačila, že by snad i mohl být. Pak obrátila. Biden se dříve skoro až romanticky rozplýval nad dobou strávenou ve funkci senátora, kdy politika byla slušná a on, delawarský liberál, spolupracoval s mississippským senátorem Jamesem O. Eastlandem a senátorem Hermanem E. Talmadgem za Georgii, starými demokraty a stoupenci rasové segregace. Smyslem zákona, na němž spolupracovali, bylo zakázat rozvoz žáků autobusem v zájmu zrušení rasové segregace ve státních školách. Harrisová řekla, že se jí zmínka o senátorech „dotkla“.

„V Kalifornii totiž, abyste věděl, žila jedna holčička, co chodila do druhého ročníku, v němž byla zrušena rasová segregace na státních školách, a ta holčička dojížděla každý den autobusem do školy a ta holčička jsem byla já,“ dodala Harrisová v dnes už klasické replice z této debaty.

Její zastánci i pomlouvači se v následujících dnech přeli, zda byl tento předem naplánovaný útok politicky moudrý, nebo neférový, zda šlo o neomalenost, nebo tolik potřebný průlomový okamžik pro kandidátku snažící se prodrat mezi hlavní demokratické uchazeče o nominaci na prezidentskou funkci. Kamala Harrisová se tím přinejmenším vymezila jako ztělesnění multikulturní Ameriky a přímý důkaz prospěšnosti obtížně vybojovaných praktických opatření, jímž se stoupenci rasové segregace snažili zabránit. Pomineme-li lomení rukama, dramatickost této bezprostřední politické epizody zamlžovala souvislosti doby, v níž se Harrisová narodila.

Zmíněný okamžik ji měl vynést na pozici pravděpodobné vítězky, upevnit její postavení u řadových demokratických voličů, zejména černošských, a podrazit nohy dosavadnímu favoritu Bidenovi. Chvíli to zabíralo. Její předvolební tým se chopil příležitosti a zveřejnil na Twitteru fotografii Harrisové jako holčičky s culíky svázanými mašlemi a odhodlaným výrazem ve vážné tváři. Bidenův tým byl zahnán do úzkých. Kamalini předvolební poradci se pokusili zpeněžit kouzlo okamžiku prodejem triček s motivem dívenky s culíky a nápisem „TA HOLČIČKA JSEM BYLA JÁ“. Maloobchodní cena: 29,99–32,99 USD.

Harrisová vstoupila do prezidentských voleb s pevným úmyslem zvítězit. Za tímto účelem musela porazit stávajícího favorita. Její neúspěch lze zdůvodnit jejími přešlapy i faktory, které nemohla ovlivnit. Zanechala však hluboký dojem, přestože její kampaň vyšuměla a rozložila se ještě před začátkem hlasování. Má v sobě něco, co se člověku vryje do paměti.

Patří to k jejímu stylu.

Vzdělání, apartheid a masakr

Třináctého května 2017, sto padesát let po založení Howardovy univerzity a jedenatřicet let po promoci, se senátorka Kamala Harrisová vrátila na svou almu mater, aby zde pronesla proslov k čerstvým absolventům. Své staré škole je věrná jako mnoho bývalých studentů a mluví o ní s velkou láskou. Zmiňuje slavné osobnosti, které vystudovaly Howardovu univerzitu před ní – spisovatelka Toni Morrisonová, soudce Nejvyššího soudu Thurgood Marshall a mnoho dalších. Ve svém proslovu k absolventům rozebírala školní heslo *Veritas et utilitas* – pravda a služba. Nenechala nikoho na pochybách, o kom mluví, aniž výslovně zmínila Donalda Trumpa.

„Říkejte pravdu a služte v době, kdy jsou někteří Američané, neúměrně často černoši a další muži tmavé pleti, lapeni v nefunkčním systému hromadného věznění. Říkejte pravdu a služte v době, kdy jsou muži, ženy i děti zadržováni na letištích ve Spojených státech jen kvůli tomu, jakého boha uctívají. Říkejte pravdu a služte v době, kdy jsou přistěhovalci odtrháváni od rodin před školami a soudními budovami.“

Howardova univerzita zaujímá jedinečné místo v amerických dějinách a nyní po Kamalině vzestupu o to víc.

Nese jméno Olivera O. Howarda, generálmajora z dob americké občanské války. Ten řídil Úřad pro uprchlíky, osvobozené otroky a ladem ležící půdu a snažil se dosáhnout toho, aby čtyři miliony lidí, kteří získali svobodu díky Lincolnovu prohlášení o osvobození otroků a občanské válce, měly právo vstupovat do manželství, vlastnit půdu, vydělávat si na živobytí, volit a vzdělávat se. Škola měla sehrát významnou roli při vzdělávání učitelů a dalších osob, pomáhajících dříve zotročeným lidem vydobýt si své místo ve společnosti.

Prezident Andrew Johnson – odpůrce černošské rovnoprávnosti, těžký alkoholik a vyznavač konspiračních teorií – schválil založení Howardovy univerzity 2. března 1867. Byl to tentýž den, kdy Kongres Spojených států amerických přehlasoval Johnsonovo veto prvního zákona o obnově, a rok předtím, než ho Sněmovna reprezentantů obžalovala. Rayford W. Logan učil historii na Howardově univerzitě skoro třicet let a v monografii školy píše, že vzhledem k Johnsonovým rasistickým názorům ho ke schválení „patrně nevedly nezištné pohnutky“, a dodává, že Johnson si možná ani neuvědomoval závažnost podepsované listiny.

Dne 7. listopadu 2020, kdy Joe Biden oznámil své vítězství v dlouhém boji o prezidentskou funkci, vyšla čerstvě zvolená viceprezidentka Kamala Harrisová na pódium v bílém na počest stého výročí hlasovacího práva žen a s perlovými náušnicemi na počest prvního amerického kolejniho sesterstva založeného černoškami a pro černošky pod názvem Alfa Kappa Alfa. Vzdala hold svým předchůdkyním – Shirley Chisholmové, Hillary Clintonové a mnoha dalším – a stala se živoucím zosobněním slibu, že jakákoli dívka se může stát, čímkoli bude chtít, když bude mít vlohy a motivaci a jistou dávku štěstí. Její úspěch je obzvláště důležitý pro Alfa Kappa Alfa, působící od roku 1908 – členky tohoto spolku a ostatních sdružení